

Innst. 440 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 24 (2016–2017)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmå- lene og norsk utviklingspolitikk

Til Stortinget

Sammendrag

Verdenssamfunnet ble høsten 2015 enig om en ny global dagsorden for utvikling. 2030-agendaen med bærekraftsmålene er forankret i FN-pakten og erklæringen om menneskerettigheter. Med bærekraftsmålene legges det opp til en global dugnad for utryddelse av fattigdom, der ingen skal utelates.

Tusenårsmålene, som ble etablert i 2000, markerer starten på en felles internasjonal innsats for å bekjempe fattigdom. 2030-agendaen bygger på dette, men er enda mer ambisiøs. Mens tusenårsmålene handlet om fattige land, er bærekraftsmålene universelle og forplikter alle FNs medlemsland. I fellesskap har verdenssamfunnet større mulighet enn noen gang tidligere i historien til å komme helt i mål: Fattigdom skal avskaffes innen 2030.

Sammen med handlingsplanen fra Addis Abeba for finansiering av utvikling, Parisavtalen om klimaindringer og Sendai-rammeverket for katastrofeforebygging gir 2030-agendaen føringer for internasjonalt samarbeid og partnerskap. For første gang knyttes det internasjonale arbeidet med fattigdomsreduksjon tydelig til alle de tre dimensjonene ved bærekraftig utvikling: de økonomiske, de sosiale og de miljømessige.

Det har i inneværende stortingsperiode vært lagt frem flere meldinger til Stortinget som beskriver deler av utviklingspolitikken: Meld. St. 25 (2013–2014) Utdanning for utvikling, Meld. St. 10 (2014–

2015) Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken, Meld. St. 35 (2014–2015) Sammen om jobben, Meld. St. 29 (2014–2015) Globalisering og handel, og Meld. St. 37 (2014–2015) Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Med denne meldingen ønsker regjeringen å gi en bredere fremstilling av utviklingspolitikken som tar opp i seg elementer fra de tematiske meldingene, samtidig som føringene i 2030-agendaen legges til grunn. Meldingen må dessuten sees i sammenheng med meldingene til Stortinget om veivalg i utenriks- og sikkerhetspolitikken og om hav i utenriks- og utviklingspolitikken, som ble lagt frem våren 2017. Sistnevnte omhandler særlig oppfølging av bærekraftsmål 14 om bevaring og bruk av havets ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Denne meldingen tar utgangspunkt i at bærekraftsmålene gjelder for alle, og at det fordrer en helhetlig tilnærming til global utvikling. Ønsket om samstemthet innebærer at utviklingspolitikk ses i sammenheng med andre politikkområder, også innenrikspolitikken. Meldingen er likevel avgrenset til utviklingspolitikk og bistand. Den skal gi retning for hvordan Norge kan bidra til at fattige land når bærekraftsmålene.

Meldingen omhandler den bredere utviklingspolitikken. Bistand er bare ett av flere utviklingspolitiske virkemidler. Ettersom bistand handler om å gjøre mest mulig effektiv bruk av norske skattebetaleres penger, gis dette likevel størst oppmerksomhet i meldingen.

Kapittel 2 i meldingen gir en analyse av endrede rammebetingelser for utviklingspolitikken. Her drøftes konflikt, humanitære katastrofer, flyktningstrømmer, migrasjon og befolkningsvekst. Det slås fast at en økende andel av de ekstremt fattige befinner seg i land og områder med svake forutsetninger for utvik-

ling, ofte rammet av konflikt og klimaendringer – land med høy grad av sårbarhet. Kapitlet drøfter også finansiering for utvikling og viser til den økte betydningen av nasjonal ressursmobilisering. Bistandens andel av de totale kapitalstrømmene til utviklingsland blir stadig lavere til tross for at volumet av internasjonal bistand er mer enn fordoblet siden år 2000. Grunnen til dette er at de private kapitalstrømmene har vokst enda raskere. Kapitalflukt og korrupsjon virker i motsatt retning og utgjør de største hindrene for utvikling. Forskyvninger i globale maktforhold og økonomisk tyngde har gjort at nye bistandsaktører har kommet på banen. Endringer i globale maktforhold påvirker også det multilaterale systemet – Vesten har ikke lenger samme definisjonsmakt.

Kapittel 3 i meldingen beskriver norske utviklingspolitiske prioriteringer og hovedsatsingsområder og viser til at geografisk og tematisk konsentrasjon har vært viktig for regjeringen. Norge samarbeider med en rekke aktører innen internasjonale organisasjoner, privat sektor, myndigheter og sivil samfunn for å bidra til å nå bærekraftsmålene. Fattigdomsbekjempelse og det humanitære imperativ er overordnede mål i utviklingspolitikken. Fire forhold er gitt status som tverrgående hensyn i norsk utviklingspolitikk: 1) menneskerettigheter, 2) kvinners rettigheter og likestilling, 3) klima og miljø og 4) anti-korrupsjon.

Alle utviklingstiltak skal vurderes ut fra hvordan de påvirker, eller påvirkes av, disse tverrgående hensynene. De tverrgående hensynene skal som et minimum inngå i risikostyringen av alle bistandstiltak. Videre har regjeringen prioritert fem tematiske satsingsområder: 1) utdanning, 2) helse, 3) næringsutvikling og jobbskaping, 4) klima, fornybar energi og miljø og 5) humanitær bistand.

Ut over de fem tematiske satsningene som utgjør hovedvekten av bistandsbudsjettet, er det flere andre sentrale politikkområder som inngår i norsk utviklingspolitikk: arbeid med internasjonal rettsorden, godt styresett, demokrati, menneskerettigheter, likestilling, handel, fred og forsoning, globale sikkerhetsutfordringer samt forskning, høyere utdanning og kunnskapsoverføring.

Kapittel 4 i meldingen drøfter bistandseffektivitet og gir eksempler på resultater av norsk bistand.

Kapittel 5 i meldingen omtaler konsekvenser av bærekraftsmålene for norsk utviklingspolitikk. I dette kapitlet presenterer regjeringen sine prioriteringer og tiltak.

Regjeringen slår fast at den vil:

- legge bærekraftsmålene til grunn for utviklingspolitikken
- spille en pådriverrolle internasjonalt og i samarbeidsland for oppfølging av målene

- bevare fattigdomsorienteringen i norsk utviklingspolitikk og opprettholde et høyt nivå på bistanden
- sikre at en høy andel av den samlede norske bistanden (bilateral og multilateral) går til lavinntektsland og minst utviklede land, særlig i Afrika
- bruke bistanden katalytisk, slik at den i størst mulig grad mobiliserer andre og større kapitalstrømmer til utviklingsformål
- sette privat sektor i fokus som drivkraft for jobbskaping, økonomisk vekst og varig utvikling
- prioritere utvalgte områder, men legge til grunn et helhetlig perspektiv for all innsats
- se ulike virkemidler i utenriks- og utviklingspolitikken i sammenheng, utnytte synergier og legge økt vekt på økonomisk og politisk diplomati i samarbeidet med fattige land.

Videre viser regjeringen til følgende prioriteringer:

- Økt bruk av partnerskap.
- Langsiktig innsats på utvalgte områder som utdanning, helse og klima- og skogsatsingen.
- Næringsutvikling og jobbskaping, bl.a. ved økning av bidragene til Norfund med 50 prosent i neste stortingsperiode.
- Geografisk konsentrasjon: Norsk bilateral bistand konsentreres om et begrenset antall partnerland (20–25) i tre hovedkategorier land:
 - land for langsiktig samarbeid der Norge har spesielle forutsetninger for å spille en rolle, primært land der Norge tradisjonelt har vært en viktig bistandsaktør
 - land direkte eller indirekte i konflikt, med store humanitære utfordringer og høy grad av sårbarhet og der spredningsfaren er stor (primært stater i det geografiske beltet fra Vest-Afrika til Afghanistan)
 - land der innsats for globale fellesutfordringer som klima, global helse og global sikkerhet har spesielt stor betydning.
- Mer langsiktighet i den humanitære innsatsen og større fleksibilitet i den langsiktige bistanden.
- Forsvar av internasjonale kjøreregler og universelle verdier.
- Større fokus på flukt og migrasjon.
- Kunnskapsbank for revitalisering av faglig samarbeid.
- Digitalisering og innovativ finansiering.
- Styrke resultatsystemene og fokuset på læring fra evalueringer.
- God forvaltning, kompetanse og ressurser.

For en nærmere omtale av de ulike tiltakene knyttet til disse prioriteringene vises det til kapittel 5 i meldingen.

Det er lagt til grunn at de tiltak og den politikk som er gjort rede for i denne meldingen, blir dekket innenfor gjeldende budsjetterammer. De varslede økningene vil kunne påvirkes av den økonomiske utviklingen eller ekstraordinære hendelser som krever bistandsmidler, for eksempel økte asylkomster eller humanitære kriser.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Svein Roald Hansen, lederen Anniken Huitfeldt, Marit Nybakk, Kåre Simensen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, Regina Alexandrova, Sylvi Graham, Øyvind Halleraker og Trond Helleland, fra Fremskrittspartiet, Harald T. Nesvik, Jørund Rytman og Christian Tybring-Gjedde, fra Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, viser til det historiske vedtaket i FNs generalforsamling høsten 2015 om bærekraftsmålene, som er forankret i FN-pakten og erklæringen om menneskerettigheter. Bærekraftsmålene legger opp til en global dugnad for å utrydde fattigdom, der ingen skal utelates. Bærekraftsmålene forplikter alle land. Norge følger opp og legger bærekraftsmålene til grunn for utviklingspolitikken. Som et av de første land har Norge rapportert til FN om hvordan vi følger opp bærekraftsmålene, både nasjonalt og internasjonalt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, ser det som positivt at Norge rapporterer til FN om norsk oppfølging av bærekraftsmålene, men forutsetter at regjeringen også forelegger Stortinget en plan for hvordan Norge vil gjennomføre bærekraftsmålene, nasjonalt og internasjonalt.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at Meld. St. 24 (2016–2017) omhandler hvordan norsk utviklingspolitikk knyttes opp mot FNs bærekraftsmål. Disse medlemmer viser til at det rapporteres årlig til Stortinget gjennom Prop. 1 S om status og oppfølging av bærekraftsmålene nasjonalt. Dette arbeidet koordineres av Finansdepartementet, men involverer samtlige departementer.

Komiteen viser til at utviklingspolitikk ikke kan sees isolert fra andre politikkområder og henger nært sammen med utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig å skille utviklingspolitikken fra den bredere utenrikspolitikken. Mens utenrikspolitikkenes hovedformål er å ivareta norske interesser og globale fellesinteresser, dreier utviklingspolitikken seg om å bidra til utvikling i fattige land, både gjennom bistand og øvrige norske politikkområder som påvirker utviklingslandenes situasjon. Flertallet savner en tydeligere fattigdomsorientering i meldingen med en tydelig rettighetsbasert bistand, noe som har vært grunnleggende i norsk bistandspolitik.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil samtidig framheve at utviklingspolitikken, utenrikspolitikken og sikkerhetspolitikken har ulike formål, og at man ved politikktutforming må være bevisst på de målkonflikter som kan forekomme. Disse medlemmer vil vise til at en enstemmig komité i Innst. S. nr. 269 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 13 (2008–2009) Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom, grundig drøftet forholdet mellom utenriks- og utviklingspolitikkenes ulike formål og understreket følgende distinksjon:

«Det sentrale utgangspunktet for utenrikspolitikken er ivaretagelse av norske interesser. I utviklingspolitikken handler det om de fattige landenes interesser.»

En enstemmig komité uttalte om St.meld. nr. 13 (2008–2009):

«Der påpekes spenningen mellom disse to politikkområdenes hovedformål.»

Hele komiteen, bortsett fra Fremskrittspartiet, fant i denne forbindelse grunn til å

«understreke den forskjell i hovedformål som er mellom tiltak for henholdsvis egen nasjonal politikk, politikk for globale fellesgoder og utviklingspolitikk. I det førstnevnte politikkområdet er nasjonale egeninteresser det dominerende formål, i det andre er målet globale fellesinteresser og i det tredje politikkområdet er utvikling og fattigdomsbekjempelse i utviklingsland hovedformålet. Utviklingslandenes muligheter påvirkes i stor grad også av rike lands nasjonale politikk, som har som hovedformål å styrke nasjonale goder.

Derneft vil flertallet peke på at både i-lands og u-lands muligheter påvirkes av internasjonale rammebetingelser og politikk for å fremme globale fellesgoder, herunder internasjonale institusjoner og regelverk. Den rådende politikken i de mektigste beslutningsfora domineres også her i de fleste tilfeller av industrilandene. De har i kraft av sine økonomiske ressurser, vitenskapelig og teknologisk forsprang, politisk og militær makt samt andre fortrinn makt til å legge viktige føringer på forståelsen av hva som er fellesinteresser og innretningen av arbeidet for globale fellesgoder.»

Disse medlemmer mener denne realistiske analysen av spenninger og målkonflikter mellom politikkområder verken reflekteres eller legges til grunn i den foreliggende meldingen. Det fører blant annet til at meldingens avsnitt om bilateral stat-til-stat-bistand får feil fokus og skaper uklarhet rundt premissene for opprettelsen av en tredje kategori partnerland. Disse medlemmer mener dette er svakheter som må rettes opp ved en presiserende omtale allerede i Utenriksdepartementets del av Prop. 1 S for 2017–2018.

Komiteen viser til at utviklingspolitikk også er innenrikspolitik. Komiteen viser til at bærekraftsmålene i seg selv er en agenda for samstemthet, og merker seg at det foreslås opprettet et samstemthetsforum.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, påpeker at det i flere år har vært etterspurt en samstemthetsreform. En slik reform må ta innover seg alle politikkområder som i vesentlig grad påvirker utviklingsland. Flertallet savner tydeligere mål og virkemidler for å fremme en samstemt utviklingspolitikk. Samstemthet inngår i bærekraftsmålene blant annet ved at det i delmål 17.14 står at stater skal «oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling».

Komiteen viser til at bærekraftsmålene bryter med tendensen til å se utvikling som en oppgave som først og fremst handler om bistand. Bistand kan være et kraftfullt virkemiddel for å støtte opp om det arbeidet nasjonale myndigheter gjør for å skape utvikling i eget land. Men det er landets ressursgrunnlag, nasjonale politikk, handel og økonomiske vekst som har størst betydning for fattigdomsreduksjon. Vekst må være inkluderende og skape jobber. Bærekraftsmålene er udelelige, og for å lykkes må man se de ulike målene i sammenheng. Norge kan imidlertid ikke gjøre alt overalt, og vi må konsentrere vår innsats. Komiteen mener norsk bistand bør ha fokus på de tematiske og geografiske områdene der Norge kan utgjøre størst forskjell og bidra mest til bærekrafts-

målene. Gjennom våre bidrag til FN og de multilaterale utviklingsbankene er vi likevel engasjert i bredden av bærekraftsmålene.

Komiteen merker seg at vi står overfor en svært utfordrende internasjonal situasjon preget av krig, konflikt, klimaendringer og mer enn 65 millioner mennesker på flukt. Internasjonale kjøreregler er under press. Sårbare, autoritære og ikke-fungerende stater er arnested for krig og konflikt, humanitære lidelser, radikaliserings og ekstremisme. Omfattende og økende migrasjon vil sette preg på internasjonal politikk i de kommende tiår. Utgangspunktet for Meld. St. 24 (2016–2017) er hvordan Norge skal justere utviklingspolitikken i tråd med bærekraftsmålene og endrede internasjonale rammebetingelser for bistand. Komiteen merker seg at regjeringen vil øke innsatsen i sårbare stater og legge OECDs kriterier for sårbarhet til grunn. Regjeringen har varslet at den vil lansere en sårbarhetsstrategi.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen enda ikke har lagt fram sin egen sårbarhetsstrategi. Det er derfor uklart hvilke sårbare stater en har til hensikt å støtte, og på hvilke områder og hvordan en har tenkt å bistå dem. Det er viktig at Stortinget kan gi nærmere føringer for denne viktige delen av utviklingssamarbeidet, et område som vil øke i omfang de neste årene. Disse medlemmer ber regjeringen komme tilbake med en nærmere gjennomgang av dette.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser til at Meld. St. 24 (2016–2017) varsler større fokus på flukt og migrasjon i utviklingspolitikken, og støtter dette. Ifølge samme melding er det forventet at migrasjonen ut av Afrika vil tilta, og det vises til forskning som sier at det er urealistisk å se bistand som et effektivt virkemiddel for å påvirke migrasjonsstrømmer. Disse medlemmer merker seg at regjeringen prioriterer å styrke mottaker- og transitlands evne til å håndtere masse migrasjon, og at Norge bidrar til samarbeidet mellom europeiske og afrikanske land om migrasjon. Det legges blant annet opp til styrket innsats mot menneskesmugling og samarbeid om retur og reintegrering. Disse medlemmer viser til at asylforlikets punkt 8 om at «land som mottar norsk bistand forventes å respektere forpliktelsen til å ta imot egne lands borgere», skal ligge til grunn.

Komiteen viser til at det er bred tverrpolitisk enighet om norsk utviklingspolitikk. Meldingen fastslår at hovedlinjene videreføres. De overordnede målene for bistanden er og forblir å redde liv, lindre nød

og bidra til fattigdomsreduksjon. Norge skal fortsette å være en forkjemper for internasjonale normer og kjøreregler.

Komiteen viser til at FNs appeller om humanitære bidrag er rekordstore. Det er viktig å styrke humanitær- og utviklingsbistand overfor sårbare stater og bidra til å sette disse bedre i stand til selv å ivareta egne innbyggers sikkerhet og velferd. Det er videre viktig å styrke den humanitære innsatsen i nabolandene til konfliktområder. Komiteen er enig i at Norge fortsatt skal være en stor humanitær aktør. Det er her viktig å bygge bro mellom humanitær og langsiktig innsats. Komiteen merker seg at regjeringen vil utarbeide en strategi for humanitær innsats og følge opp Grand Bargain fra Istanbul.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at de humanitære budsjettene har økt med mer enn 50 prosent under den nåværende regjering. En stor del av disse midlene går til å bedre kårerne for flyktninger. Disse medlemmer støtter regjeringens satsing på utdanning blant flyktninger i nærområdene. Disse medlemmer er kjent med opprettelse av økonomiske soner i Jordan der syriske flyktninger kan jobbe, og der produktene har tollfrihet på det europeiske markedet. Det finnes også initiativ for å opprette gründersentre der flyktninger kan få hjelp til å starte egne bedrifter. Disse medlemmer merker seg at regjeringen i Prop. 1 S (2016–2017) spesifiserer at den norske humanitære innsatsen i Syria og nabolandene blant annet vil gå til jobbskaping, og mener at dette er viktig for blant annet å bedre flyktningenes situasjon i nærområdene og å støtte vertssamfunnet.

Komiteen har merket seg meldingens omtale av stat-til-stat-bistand og bilateralt samarbeid med myndighetene i utviklingsland:

«I noen land kan det være i vår interesse å ha et betydelig bilateralt samarbeid med myndighetene. Dette gir som regel en tydeligere profil enn midler kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner. Et betydelig bilateralt samarbeid med nasjonale myndigheter gir god plattform for dialog og et godt grunnlag for å utvikle andre bilaterale relasjoner med landet, engasjement fra norsk næringsliv og handel.» [side 28, kapittel 3.2.4]

Komiteen vil understreke at oppbygging av nasjonale myndigheters egen evne til selv å levere blant annet helse- og utdanningstjenester er en avgjørende faktor for vellykket økonomisk og sosial utvikling. Land kan ikke utvikles utenfra. Ansvar for å ivareta et lands utvikling og innbyggernes behov tilhører først og fremst myndighetene i det aktuelle landet. Norsk bistand må derfor ha som mål å bidra til at myndighetene i utviklingsland kan bygge opp

statlig kapasitet og gode tjenester som ivaretar befolkningens rettigheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener det er behov for en gjennomgang av norsk bistand til statlig kapasitetsutvikling i utviklingsland, både gjennom norsk stat-til-stat-bistand og via andre kanaler som globale fond og multilaterale organisasjoner. Flertallet vil be om at en slik redegjørelse gis i kommende budsjettproposisjon.

Komiteen viser til at likestilling er en fanesak for Norge og et tverrgående tema i all utviklings- og utenrikspolitikk, i tillegg til å være et eget satsingsområde, ref. vedtak i Innst. 243 S (2016–2017), jf. Dokument 8:25 S (2016–2017). Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken, «Frihet, makt og muligheter», omhandler dette arbeidet. Fortsatt prioritering av utdanning for jenter er svært viktig. Komiteen merker seg at bistanden til utdanning er doblet i regjeringssperioden, og at et høyt nivå på bistand til global helse er opprettholdt og økt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener det er positivt at regjeringen allerede har varslet en betydelig økning i støtten til seksuell og reproduktiv helse for blant annet å kompensere for kuttene som følger av den såkalte munnkurvregelen i USA, og ser frem til en videre opptrapping av støtten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti merker seg at regjeringen i denne stortingsperioden har kuttet i midlene til sentrale organisasjoner som jobber med seksuell og reproduktiv helse, som International Planned Parenthood Federation og FNs befolkningsfond. Det er positivt at regjeringen varslet en økning i disse midlene med 85 mill. kroner for å kompensere for kuttene som følger av den såkalte munnkurvregelen i USA. Disse medlemmer understreker imidlertid at disse midlene kun bidrar til å kompensere for kutt gjort tidligere i perioden, og at vårt naboland Sverige har varslet en økning på over det dobbelte av Norge, 200 mill. kroner. Disse medlemmer mener det vil være naturlig for regjeringen å følge det svenske eksempelet.

Komiteen er enig i at det er viktig med et helhetlig perspektiv på utvikling. For å oppnå bedre re-

sultater er det nødvendig å konsentrere bistanden tematisk og geografisk.

Komiteen viser til at Norge vil opprettholde et høyt bistandsnivå med fokus på de fattigste landene, spesielt i Afrika. Også i dag går noe over halvparten av norsk bistand til landene i Afrika sør for Sahara.

Komiteen viser til at frivillige organisasjoner fortsetter å være helt sentrale medspillere i gjennomføringen av norsk utviklingspolitikk og som kanal for norsk bistand. Organisasjonene skal ha forutsigbarhet, men det er samtidig viktig med fleksibilitet for å møte endringer.

Komiteen vil understreke betydningen av sivilsamfunnets rolle i utviklingspolitikken. Mer av midlene til sivilsamfunn bør kanaliseres direkte til sivilsamfunn i partner- eller samarbeidsland, dvs. til aktører som kjenner lokalt miljø og kultur godt.

Komiteen viser til at Norges andel av den totale bistanden i verden er 3,25 pst. ifølge OECD (april 2016, tall fra 2015). Komiteen viser til at det er viktig å effektivisere forvaltningen og redusere antall bistandsavtaler. Komiteen viser til at antall bistandsavtaler er redusert fra 6 400 til 4 152 i perioden 2014–2016. Det er hensiktsmessig å effektivisere og forbedre bistandsforvaltningen. Ansvar for global helse og utdanning ble nylig overført til Norad. Komiteen er enig i at det er formålstjenlig løpende å vurdere hvilken organisasjonsmodell som er mest hensiktsmessig.

Komiteen mener at norsk bistand bør innrettes der vår innsats best mulig kan svare på behov.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener tematisk og geografisk konsentrasjon av norsk bilateral bistand kan bidra til bedre kvalitet, men anser det som meget problematisk dersom målet om å redusere antall bistandsavtaler fører til at gode utviklingstiltak nektes fortsatt støtte.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at Meld. St. 24 (2016–2017) slår fast at «vi har hatt en tendens til å sette for høye mål» i utviklingspolitikken, og videre sier at «det i liten grad er mulig å påtvinge andre land grunnleggende samfunnsendringer». Disse medlemmer merker seg at meldingen understreker at vi må være realistiske, gitt kontekst for det enkelte tiltak og de virkemidlene vi har til rådighet, og støtter dette. Disse medlemmer merker seg også at det i meldingen gjøres tydelig at hovedansvaret for å skape gunstige vilkår for utvikling ligger hos lederskapet i landene selv. Disse medlemmer støtter regjeringens stadige arbeid for å konsentrere den nor-

ske innsatsen tematisk og geografisk og mener at dette vil bidra til å gi en bedre effekt av norsk bistand.

Komiteen viser til at mange av verdens fattigste i fremtiden vil leve i land med høy grad av sårbarhet. Det betyr at oppmerksomhet og ressurser må vris mot disse landene. Dette gjelder spesielt land i Afrika sør for Sahara, ikke minst i Sahel-beltet. Det gjelder også land i nærområdene direkte eller indirekte berørt av konflikt, der situasjonen får konsekvenser for de allerede sårbare områdene sør for Sahara så vel som for vår egen verdensdel. Norge må bruke bistand effektivt og vise at den gir resultater, samtidig som vi må være villige til å ta den risikoen det innebærer å være engasjert i land som av ulike grunner har en høy grad av sårbarhet.

Komiteen viser til at bistand alene ikke kan finansiere bærekraftsmålene. Derfor er det viktig at bistand kan bidra til å mobilisere også andre kilder til utviklingsformål. Komiteen viser til at næringsutvikling og jobbskaping er sentralt for en varig vei ut av fattigdom. Privat sektor bidrar med kapital og skaper arbeidsplasser og økonomisk vekst. Det er samtidig viktig at landene har fungerende skattesystemer og institusjoner på plass som sikrer at økonomisk vekst kommer befolkningen til gode og bidrar til velferd.

Komiteen viser i den sammenheng til Innst. 198 S (2015–2016), jf. Meld. St. 35 (2014–2015), Sammen om jobben – Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet, hvor en samlet komite slår fast at

«det er viktig å fortsette innsatsen for å styrke kvinners økonomiske rettigheter, blant annet ved å konkretisere og finansiere tiltak. Satsing på kvinners finansielle deltakelse, spare- og lånegrupper, voksenopplæring, mikrokreditter, entreprenørskap og kvinners eiendoms- og arverettigheter er viktig. Komiteen understreker viktigheten av konkrete tiltak som øker kvinners tilgang til finansielle tjenester, inkludert spareordninger, kreditt og forsikring.

Komiteen vil understreke at jurisdiksjon og praksis må sikre kvinners likestilte tilgang til land og rett til å arve og eie jord og produksjonsmidler og kontroll over avkastning fra eget arbeid.

Komiteen vil minne om at i de fleste lands økonomier utgjør små og mellomstore bedrifter en relativt stor andel av sysselsettingen. Derfor er det viktig at norsk bistandspolitikk har som mål også å legge til rette for lokalt entreprenørskap og nyetableringer. Dette kan sikre nasjonalt og lokalt engasjement og eierskap. Komiteen understreker at kunnskap og erfaring fra norske bedrifter og norsk næringsliv kan være nyttig for etablering og utvikling av næringsliv i andre land. Det bør, gjerne i samarbeid med lokale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner, eller andre egnede aktører som næringsliv eller multilaterale aktører, sikres en slik kunnskapsoverføring.

Komiteen mener det er viktig at sivilt samfunn eller andre relevante aktører brukes til å identifisere og adressere kulturelle, sosiale, økonomiske og juri-

diske barrierer som hindrer fattige mennesker, og spesielt kvinner, i å utnytte sitt potensial.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti mener det fra norsk side må formuleres sterkere forventninger til at selskaper gjennomfører og rapporterer på aktsomhetsvurderinger for å identifisere, forebygge, redusere og kompensere for eventuelle menneskerettighetsbrudd som følge av virksomheten. Særskilt gjelder dette selskaper der den norske stat er medeier. Slike aktsomhetsvurderinger og rapporteringer må også eksplisitt omfatte kvinners menneskerettigheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, understreker at små forskjeller er en viktig forutsetning for et rettferdig samfunn. Små forskjeller vil i demokratiske samfunn bidra til tillit mellom mennesker, tillit mellom partene i arbeidslivet og tillit til – og mellom – politikere. Dette er nødvendige forutsetninger for god og bærekraftig utvikling. Dessverre ser vi at ulikhet, særlig innad i land, er økende.

Komiteen viser til enstemmig komitemerknad i Innst. 243 S (2016–2017), jf. Dokument 8:25 (2016–2017), som understreker at flertallet av verdens fattige i dag bor i mellominntektsland.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til flertallsmerknad i samme innstilling, som understreker viktigheten av en aktiv fordelingspolitikk for å bekjempe fattigdom:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil påpeke at dette innebærer at økonomisk vekst alene ikke utrydder fattigdom. En aktiv fordelingspolitikk, globalt og ikke minst mellom ulike samfunnslag i de enkelte land, trengs for å bekjempe fattigdom og skape god utvikling globalt.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, og Sosialistisk Venstreparti understreker på denne bakgrunn at det trengs en aktiv politikk for å sikre at den økonomiske veksten ikke bidrar til raskt økende forskjeller. Disse medlemmer merker seg imidlertid at regjeringen ikke varsler ett konkret tiltak for hvordan de skal bidra til å nå bærekraftsmål 10 om minkende ulikhet. På dette grunnlag ber disse medlemmer regjeringen utvikle en strategi for bekjempelse av ulikhet og å gjøre dette til en integrert del av utvik-

lingspolitikken. Denne strategien burde både inneholde tiltak som sikrer at veksten i et land kommer ulike samfunnslag til gode, og inneholde effektive tiltak mot kapitalflukt.

Komiteen mener det er viktig å se ulike virkemidler i utenriks- og utviklingspolitikken i sammenheng, for eksempel diplomati, alliansebygging, handel og teknologisamarbeid. Komiteen understreker at allianser og partnerskap er en nøkkel til effektiv innsats. Alle krefter må forenes for å legge til rette for at vi kan nå bærekraftsmålene, inkludert sivil samfunn, organisasjoner og næringsliv.

Komiteen viser til at meldingen vil revurdere ordningen med fokusland, og foreslår at det opprettes tre kategorier partnerland (til sammen 20–25 land):

1. land for langsiktig samarbeid der Norge har spesielle forutsetninger for å spille en rolle – primært land der Norge tradisjonelt har vært en viktig bistandsaktør
2. land direkte eller indirekte i konflikt – med store humanitære utfordringer og høy grad av sårbarhet, og der spredningsfaren er stor
3. land der innsats for globale fellesutfordringer som klima, global helse og global sikkerhet har spesielt stor betydning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener at ved en utvidelse av antall partnerland bør de to etablerte kategoriene har forrang, slik at de fleste nye partnerland kommer blant fattige utviklingsland og/eller sårbare stater med spesielt stort behov for langsiktig bistand. De trenger i særlig grad støtte for å overvinne ekstrem fattigdom, sult og manglende tilgang til helsetjenester, skoletilbud, rent vann og ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter, herunder kvinners rettigheter og likestilling.

Flertallet har merket seg at det i meldingen ikke klargjøres tilstrekkelig at valg av partnerland skal være utviklingsland hvor Norge legger opp til en spesielt langsiktig og omfattende stat-til-stat-bistand. Stortinget bør informeres om planer og prioriteringer for slik bilateral bistand og bistand via andre kanaler, herunder også via globale fond.

Flertallet har videre merket seg at det foreslås å opprette en tredje kategori partnerland for norsk bistand, og at denne foreslås å romme «land der innsats for globale fellesutfordringer som klima, global helse og global sikkerhet har spesielt stor betydning». Flertallet imøteser en nærmere drøfting av kriteriene for denne kategorien, blant annet for å klargjøre hva samarbeidsgrunnlaget skal være overfor utvik-

lingsland, spesielt innenfor et komplekst saksfelt som global sikkerhet.

Flertallet vil presisere at Norge selvsagt kan gi betydelig langsiktig bistand til andre land utenom de utvalgte partnerlandene via andre bistandskanaler for å ivareta globale fellesutfordringer, blant annet gjennom multilaterale organisasjoner, globale fond og sivilt samfunn. Dette gjelder også støtte til demokratiutvikling, rettighetsarbeid, miljø og regnskogs-satsing. I tillegg er sivilt samfunn og nødhjelp unntatt fra konsentrasjonen om den større listen over 89 samarbeidsland.

Flertallet konstaterer at det i meldingen ikke gis presise kriterier for hvilke utviklingsland som bør foretrekkes innen denne tredje kategorien. Omtalen kan blant annet åpne for at stat-til-stat bistand gis til større og økonomisk sterke mellominntektsland som fortsatt står på OECDs liste over DAC-relevante land. En avtale om et bilateralt stat-til-stat samarbeid indikerer også overføring av større bistandsvolumer i forhold til prioriteringer via andre kanaler.

Flertallet mener at budsjettkapitler for bistand til fremme av fred og forsoning, demokrati og menneskerettigheter mv. fortsatt skal kunne brukes til andre stater med spesielle sikkerhetsutfordringer, uten at det skal føre til at de gjøres til utvalgte norske partnerland for stat-til-stat-bistand.

Flertallet vil også understreke betydningen av at en kommer tilbake til Stortinget også med en nærmere avklaring av kriteriene som skal ligge til grunn for hvilke sårbare stater en fra norsk side skal inngå et langsiktig bilateralt samarbeid med.

Flertallet mener det er behov for en ytterligere konkretisering av regjeringens tre foreslåtte hovedkategorier for partnerland for norsk bistand. Svært mange land kan falle inn under én eller flere av disse kategoriene. Flertallet mener at innsatsområdet «global sikkerhet», slik det er foreslått, må presiseres for at det ikke skal innebære en utvanning av bistandsbegrepet. Det er fattigdomsorienteringen som skal være styrende, og ikke egeninteressen.

Flertallet mener at følgende presiserende kriterier bør legges til grunn i valget av prioriterte partnerland:

- Land der behovene er størst.
- Land hvor Norge kan gi best mulig bidrag basert bl.a. på særlige fortrinn, tilstedeværelse eller kompetanse.
- Land hvor bistanden landet trenger, vil støtte opp om FNs bærekraftsmål, og hvor bistanden kan virke som katalysator for andre prosesser i landet.
- Land hvor det ligger til rette for koordinert bistandsinnsats sammen med likesinnede land eller multilaterale partnere hvor det er mulig å

etablere et giversamarbeid eller få positive synergieffekter.

- Land med en politisk ledelse som har som målsetting å fremme menneskerettighetene og kampen mot korrupsjon, og som ikke selv motarbeider slike verdier.

Komiteen merker seg at humanitær bistand, frivillige organisasjoner og Norfund er unntatt fra konsentrasjonsprinsippet, ref. Meld. St. 24 (2016–2017) kapittel 3.1.3.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Meld. St. 24 (2016–2017), som sier at «globalt betyr investeringer og handel mye mer for utvikling i fattige land enn bistand gjør». Disse medlemmer mener derfor det er positivt at Norge skal utarbeide utfasingsstrategier for bistanden i land (slik som Tanzania) der Norge lenge har vært en partner, som har hatt en høy økonomisk vekst, og som ønsker å bli uavhengige av bistand. Dette skal skje i tråd med landenes egne planer. Disse medlemmer støtter at det bilaterale forholdet skal dreies mot handel, næringsliv, teknologi- og forskningssamarbeid og samarbeid om internasjonale spørsmål.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at Stortinget bare har godkjent to unntak fra prinsippet om geografisk konsentrasjon: humanitær bistand og sivilt samfunns bistand. Regjeringen foreslo i Prop. 1 S (2016–2017) også å unnta Norfund fra prinsippet om geografisk konsentrasjon, men en enstemmig komité presiserte i Innst. 7 S (2016–2017) følgende:

«Komiteen viser til at Stortinget har godtatt at norsk bilateral bistand skal konsentreres geografisk om 12 fokusland og en liste over 73 andre samarbeidsland, i alt 85 land. Komiteen viser til at Stortinget har godkjent to unntak fra denne geografiske konsentrasjon: Det gjelder bevilgningene til sivilt samfunn og til humanitær bistand. Komiteen vil ikke foreta endringer i disse retningslinjene før Stortinget har behandlet den varslede stortingsmeldingen om utviklingspolitikken våren 2017. Det skal i meldingen redegjøres for konsekvenser av eventuelle endringer som måtte foreslås i retningslinjene for geografisk konsentrasjon.»

Disse medlemmer konstaterer at regjeringen i Meld. St. 24 (2016–2017) synes å ha oversett dette faktum.

Komiteen understreker at Norges freds- og forsoningsarbeid burde være så fleksibelt som mulig i henhold til hvor vi engasjerer oss. Komiteen ber

derfor regjeringen legge fred og forsoning til områdene som er unntatt fra konsentrasjonsprinsippet.

Komiteen viser til at følgende forhold er tverrgående hensyn i norsk utviklingspolitikk og bistand fordi disse er viktige for bærekraftig utvikling og fattigdomsreduksjon:

- Menneskerettigheter
- Kvinners rettigheter og likestilling
- Klima og miljø
- Anti-korrupsjon

Komiteen merker seg at alle utviklingstiltak skal vurderes ut ifra hvordan de påvirker, eller påvirkes av, disse tverrgående hensynene. Disse temaene er så viktige at de løpende tas opp i dialogen med samarbeidslandene, i styrende organer for multilaterale organisasjoner og med andre samarbeidspartnere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet påpeker at korrupsjonsnivået i mange utviklingsland er svært høyt. I høringsuttalelsen fra Digni hevdes det at frivillige organisasjoner i realiteten bærer hele det økonomiske ansvaret dersom korrupsjon avdekkes, og at dette påvirker organisasjonenes vilje til å satse i vanskelige områder. Disse medlemmer er også kjent med at korrupsjon i utviklingsland er et hinder for norske investeringer og næringsliv. Disse medlemmer viser til at det er nulltoleranse for korrupsjon i norske virksomheter, og at Norge støtter organisasjoner og initiativer som arbeider mot korrupsjon. Anti-korrupsjon er et tverrgående hensyn i norsk utviklingspolitikk og tas jevnlig opp i dialog med samarbeidsland og med multilaterale organisasjoner. Disse medlemmer støtter Norges pådriverrolle og mener at høy forekomst av korrupsjon i enkelte utviklingsland må få tydelige konsekvenser.

Komiteen viser til at bærekraftsmålene samlet utgjør en bred utviklingsagenda og er udelelige. Norge skal ha et helhetlig perspektiv og forståelse av sammenhengen mellom de ulike målene. Samtidig kan ikke Norge som et lite land gjøre alt alle steder. Komiteen merker seg at meldingen legger opp til et spesielt fokus på noen prioriterte områder:

1. Utdanning
2. Helse
3. Næringsutvikling og jobbskaping
4. Klima, fornybar energi og miljø
5. Humanitær innsats

Komiteen merker seg at regjeringen vil sikre langsiktighet og forutsigbarhet og foreslår at Stortinget forplikter seg til å holde bistand til utdanning og

helse på et høyt nivå frem til 2030, på samme måte som tilfellet er for klima- og skogsatsingen.

Komiteen viser til meldingen, hvor det påpekes at næringsutvikling og jobbskaping er noe av det viktigste Norge kan bidra med i fattige land. Økonomisk vekst er en forutsetning for fattigdomsreduksjon og skaper jobber og verdier som skal fordeles og komme felleskapet til gode. Befolkningsøkningen i Afrika innebærer at millioner av unge hvert år skal inn på arbeidsmarkedet. Det behøves 20 millioner arbeidsplasser årlig i regionen grunnet svært store barnekull.

Komiteen merker seg at viktige bidrag til næringsutvikling skjer gjennom Norfund, og at regjeringen foreslår å øke støtten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Norfund er et statlig særlovselskap som reguleres av Norfund-loven og vedtekter av 2013. I programområde 03-omtalen i Prop. 1 S (2015–2016) fremkommer det at «Norfund skal være en fleksibel, troverdig og langsiktig partner for kommersielle aktører». Norfund gis derfor unntak fra listen over samarbeidsland. Norfund forutsettes samtidig å vektlegge sektormessig og geografisk konsentrasjon for å oppnå resultater effektivt og at investeringer i MUL (minst utviklede land) og Afrika sør for Sahara prioriteres. Det fremkommer også i Prop. 1 S (2016–2017) at «Norfund skal prioritere investeringer i Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene». Flertallet viser til at 73 pst. av nye investeringer i 2016 ble gjort i Afrika. Dessuten ble 57 pst. av investeringene gjennomført i MUL.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti ser Norfunds sterkere prioritering av Afrika sør for Sahara og de minst utviklede land som positivt og vil i lys av en slik landinnretning støtte forslaget om at Norfund unntas fra det geografiske konsentrasjonsprinsippet.

Disse medlemmer konstaterer at det dermed åpnes for fire unntak fra retningslinjene om geografisk konsentrasjon om ca. 85 utviklingsland: Det gjøres unntak for humanitær bistand, for sivilt samfunn, for fred og forsoningstiltak og for Norfund.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til en evaluering av Norfund og andre nordiske fond, «Investments in Sustainable Development» fra 2016. Rapporten vurderte rapporteringsrutinene til Norfund og andre lignende nordiske fond. Mens Norfund kom godt ut på flere punkt, som deres relativt aktive eierskapspolitikk og at de

har en mer aktiv politikk enn andre fond hva gjelder kapitalflukt, inneholdt rapporten også flere kritiske merknader. Norfund ble kritisert for ikke å ha en systematisk tilnærming til rapportering av hvordan ulike menneskerettighetskonvensjoner ble fulgt opp i deres investeringer, de manglet en konkret policy for å følge opp FNs klimakonvensjoner i sine investeringer, og de manglet rutiner for å sikre at investeringene bidrar til bærekraftig utvikling. Norfund har, ifølge rapporten, i for liten grad hatt mål som er samstemte med FNs utviklingsmål, og er for fokusert på enkle, kvantifiserbare kriterier. For eksempel rapporteres sysselsatte i selskaper hvor Norfund er inne på eiersiden, men uten å se om dette er anstendige jobber, og om jobbene bidrar til bærekraftig utvikling. Rapporten peker på at flere av de andre nordiske fondene hadde bedre rutiner på flere av disse feltene, og rapporten hadde mange konkrete anbefalinger til Norfund om hvordan de kunne forbedre rapporteringsrutiner for i større grad å støtte opp om en bredere utviklingsagenda og gjøre det mulig å undersøke den faktiske utviklingseffekten av investeringene i fondet. Norfund er et viktig instrument for jobbskaping og vekst i utviklingsland, men det er avgjørende at også dette fondet opererer på en måte som er samstemt med resten av utviklingspolitikken. Disse medlemmer ber derfor regjeringen pålegge Norfund å endre sine rutiner i tråd med anbefalingene i rapporten før støtten økes, slik som meldingen foreslår.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at Norfund følger opp anbefalingene fra evalueringsrapporten (2015) og redegjør for utviklingseffektene i virksomhetsrapporteringen for 2015 og 2016. Norfund har også utarbeidet en utviklingsrapport ultimo 2015 («Investing for Development»).

Komiteen er tilfreds med at jobbskaping løftes så tydelig fram i regjeringens melding. Verden trenger 600 millioner nye jobber de neste tjue årene bare for å unngå at arbeidsledigheten stiger. Dette krever en enorm innsats av myndigheter og andre med å legge til rette for jobbskaping. Komiteen mener jobbskaping er en helt avgjørende faktor for at land på sikt kan bli uavhengige av bistand.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener samtidig at regjeringen ikke legger tydelige nok føringer for hvordan bistandsbudsjettet skal finansiere jobbskaping. Flertallet

mener derfor det er viktig å ha noen sentrale prinsipper som ligger til grunn:

- Målet er å skape bærekraftig vekst i lokalt næringsliv i samarbeidslandet.
- Forventet sysselsettingseffekt skal være godt dokumentert og stå i forhold til investeringens størrelse.
- Bistand til privat sektor og utviklingsfinansinstitusjoner skal være addisjonell, det vil si rettes mot tiltak med sterk utviklingsvirkning som det ellers ikke ville ha blitt investert i.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener i tillegg at all norsk bistand, inklusive bistand til næringsutvikling, skal være ubunden og uavhengig av norske interesser.

Komiteen viser til god erfaring med støtte til ILOs arbeid og trepartssamarbeidet.

Komiteen vil framheve hva en enstemmig komité våren 2013 uttalte om anstendig arbeid og ILOs rolle i arbeidet for å oppnå bærekraftig og jobbskapende vekst, i Innst. 420 S (2012–2013), jf. Meld. St. 25 (2012–2013) Dele for å skape:

«Komiteen viser til at anstendig arbeid er det viktigste virkemiddelet for fattigdomsbekjempelse og for å få folk ut av fattigdom. Komiteen erkjenner at regelmessig inntekt er det som aller mest påvirker folks levekår og at sysselsetting i anstendige jobber er en effektiv fordelingsmekanisme og er bra for produktivitet og vekst. Slik sett er arbeid for anstendige lønninger viktig for at økonomisk vekst kommer alle til gode. Komiteen vil understreke betydningen av anstendig arbeid og viktigheten av å prioritere dette. Komiteen vil understreke viktigheten av å fremme kvinners mulighet til å delta i arbeidslivet.

[...]
Komiteen mener retten til å organisere seg og føre kollektive forhandlinger er grunnpilarer og har en naturlig plass i diskusjonen om anstendig arbeid, utvikling og fordeling. Komiteen legger til grunn ILOs innsats for anstendig arbeid. Den fremmer arbeidstakerrettigheter, skaper sysselsetting, gir sosial beskyttelse og fremmer sosial dialog og trepartssamarbeid med uavhengige fagbevegelser og arbeidsgiverorganisasjoner. Komiteen ser det som svært viktig at Norge i sitt utviklingsarbeid støtter oppbygging av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner.»

Komiteen legger til grunn at anstendig arbeid og ILO fortsatt er viktige pilarer i norsk utviklingspolitikk, ikke minst i oppfølgingen av bærekraftsmål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst.

Komiteen viser til at tilgang til energi er en forutsetning for næringsutvikling i fattige land, og merker seg at regjeringen foreslår å øke bistanden til fornybar energi.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Fol-

keparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener miljø og klima må være en sentral del av norsk utviklingspolitikk. Å bekjempe klimaendringer er uløselig knyttet til utvikling. Det er viktig for å bidra til å bekjempe ulikhet ved at klimaendringene treffer hardest de områdene med flest fattige. Å sikre tilgang på ren energi, sikre naturmangfoldet og iverksette tiltak for klimatilpasning bør være sentrale aspekter av en utviklingspolitikk som både er rettet mot næringsutvikling, jobbskaping og bekjempelse av store sosiale forskjeller. Regnskogsatsningen til Norge er et godt eksempel på hvordan Norge kan bidra effektivt til å bekjempe klimaendringer globalt, og dette engasjementet bør utvikles videre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti merker seg at støtten til fornybar energi har blitt kraftig redusert i denne stortingsperioden fra 1,4 mrd. kroner i 2013 til 590 mill. kroner i siste budsjett fra regjeringen. Det er positivt at det nå varsles en snuoperasjon på dette feltet, med en ny økning til fornybar energi.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at en kritisk evaluering av norsk bistand til fornybar energi førte til at innsatsen på dette området i noen år ble redusert i påvente av utarbeidelsen av en ny og bedre strategi på området, og ser det som positivt at det nå varsles en ny økning i bistanden til fornybar energi.

Komiteen viser til at landbruk og matsikkerhet er en del av innsatsen for næringsutvikling og jobbskaping. Fortsatt lever majoriteten i Afrika sør for Sahara av jordbruk, og det er behov for modernisering og kommersialisering av jordbruket. Landbruk og matsikkerhet er en del av både næringsutviklings- og klimainnsatsen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Stortinget i vedtak 579 av 18. april 2017 har valgt «landbruk/matsikkerhet» som en av de langsiktige bistandssatsinger som skal gi større forutsigbarhet. Flertallet viser til at NORADs statistikk viser at dette satsingsområdet ikke er fulgt opp tilstrekkelig de siste årene, slik at bevilgningene til dette for 2015 er nede på 3,5 pst. av norsk bistand. Flertallet vil øke dette satsingsrådets andel av norsk bistand.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at innsatsen rettet mot landbruk og matsikkerhet dekkes over flere budsjettposter. Eksempelvis har det de senere år vært økt innsats til klimasmart landbruk og matsikkerhet i kriser. Det er viktig at dette videreføres både ut fra et næringsutviklings- og et klimaperspektiv.

Dette flertallet mener at den store befolkningsøkningen i fattige land, særlig på det afrikanske kontinent, gjør det viktig å bidra til å få produktiviteten i landbruket opp slik at det vil være nok matproduksjon i årene som kommer.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet meiner Noreg må nytte meir ressursar på å gje fleire menneske sikker tilgang på trygg mat. Studiar har vist at den mest effektive måten å redusere fattigdom på er å støtte småbønder i utviklingsland. Det er ingen andre næringar som kan måle seg med landbruket når det gjeld å skape sysselsetting og økonomiske ringverknader for dei aller fattigaste i verda. Noreg må nytte bistand der Noreg kan gjere ein forskjell. Noreg har høg kompetanse innan landbruket. Eit landbruk som gir auka produktivitet basert på ei berekraftig forvaltning av jorda og naturressursane, er avgjerande for å løfte fleire menneske ut av fattigdom. Denne medlemen meiner Noreg må ha som mål å auke satsinga på landbruksbistand til minimum 10 pst. av bistandsbudsjettet, og at bistanden skal dra vekslar på den norske måten å organisere landbruket på.

Komiteen viser til Meld. St. 22 (2016–2017) Hav i utenriks- og utviklingspolitikken og at Norge tar en lederrolle i å gjøre bærekraftig bruk av havet til en global prioritet. Det er viktig å styrke innsatsen for bærekraftig blå økonomi i utviklingspolitikken, herunder programmet «Fisk for utvikling», hvor regjeringen foreslår å øke tilskuddet. Komiteen viser videre til at det nye forskningsskipet «Dr. Fridtjof Nansen» som nå settes i virksomhet, innebærer en opptrapping av norsk bistand til økosystembasert havforvaltning i utviklingsland.

Komiteen mener det er viktig at Norge skal bidra til godt styresett og god forvaltning av landenes naturressurser, først og fremst gjennom programmer som «Olje for utvikling», «Skatt for utvikling», «Fisk for utvikling» og institusjonssamarbeid innen energisektoren.

Komiteen viser til planene om å opprette en kunnskapsbank for å samordne og styrke arbeidet med faglig bistand og kunnskapsoverføring. Programmene «Olje for utvikling», «Fisk for utvikling» og «Skatt for utvikling» vil alle kunne inngå i en slik

kunnskapsbank, i tillegg til norske institusjoner og ombudsordninger for fremme av menneskerettigheter og likestilling. Komiteen vil i tillegg be regjeringen vurdere å inkludere i en ny kunnskapsbank et program i nært samarbeid med arbeidslivets parter om den norske arbeidslivsmodellen og trepartssamarbeidet.

Komiteen viser i den forbindelse til at Stortinget 18. april 2017 i vedtak 583

«ber regjeringen i budsjettproposisjonen for 2018 fremme forslag om å etablere en ny felles plattform i Norad som skal formidle faglig rådgivning til fattige land innen utvalgte sektorer der Norge har særlig kompetanse».

Komiteen har merket seg at regjeringen i meldingen varsler at den vil følge opp forslaget om å etablere en slik «kunnskapsbank» i NORAD.

Komiteen viser til behandlingen av representantforslag om reform av utviklingspolitikken i Innst. 243 S (2016–2017), jf. Dokument 8:25 S (2016–2017), og imøteser regjeringens oppfølging av vedtakene.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 24 (2016–2017) – Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 6. juni 2017

Anniken Huitfeldt

leder

Sylvi Graham

ordfører